

Katolicyzm i służba wojskowa - wyrok NSA 10XII91

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego — Ośrodek Zamiejscowy we Wrocławiu z dnia 10 grudnia 1991 r. (SA/Wr 1047/91)

[1. Gdy poborowy motywuje niechęć do służby wojskowej "rażącą niezgodnością" obowiązków nakładanych na żołnierzy z zasadami moralnymi wyznawanymi przez niego jako "praktykującego katolika", takie rozumowanie nie może być uznane za przekonujące uzasadnienie wniosku o skierowanie do służby zastępczej w świetle ustawowych warunków uzyskania takiego skierowania (art. 198 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony — Dz. U. 1988 r. Nr 30 poz. 207 z późn. zm.).

2. Stosownie do przepisów ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 154 z późn. zm.) wszystkie ustanowione w nich zwolnienia i ograniczenia obowiązków wojskowych dotyczą tylko duchownych, członków zakonów i słuchaczy seminariów duchownych, nie zaś świeckich wyznawców tego Kościoła.]

Przewodniczący: sędzia NSA B. Chruszcz (sprawozdawca). Sędziowie NSA: T. Cywiński, H. Łysikowska.

Naczelny Sąd Administracyjny oddalił na podstawie art. 207 § 5 kpa skargę Piotra S. na decyzję Wojewódzkiej Komisji Poborowej w W. z dnia 29 lipca 1991 r. w przedmiocie odmowy skierowania do służby zastępczej.

Uzasadnienie

W podaniu adresowanym do Wojskowego Komendanta Uzuppełnień w W. Piotr S. powołując się na art. 198 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony (Dz. U. 1988 r. Nr 30 poz. 207), wniósł o przyznanie mu prawa do odbycia służby zastępczej, a to ze względu na wyznawaną zasadę moralną, "która gryzie się z jakże istotnymi (...) przekonaniem".

Na posiedzeniu Rejonowej Komisji Poborowej w W. wnioskodawca złożył ustne wyjaśnienia podkreślając, że został wychowany w duchu pokoju i poszanowania człowieka. Przyznał, że nie należy do żadnych ruchów pacyfistycznych i uprawia karate, ale tylko jako rozrywkę. Rejonowa Komisja Poborowa orzeczeniem z dnia 16 maja 1991 r. nr SA-6312-60/91 odmówiła uwzględnienia wniosku, przyjmując, że poborowy nie potrafił przedstawić wyznawanych zasad moralnych, które stworzyłyby konflikt sumienia i uniemożliwiłyby odbycie zasadniczej służby wojskowej.

Wojewódzka Komisja Poborowa w W. utrzymała w mocy powyższe rozstrzygnięcie swoim orzeczeniem odwoławczym z dnia 29 lipca 1991 r. nr SO-IV-6312/258/91; w jego uzasadnieniu powołano orzecznictwo dotyczące wykładni przepisów prawa o służbie zastępczej ze względu na przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne. Przed wydaniem tego orzeczenia Komisja przeprowadziła rozprawę, w której toku odwołujący się podkreślił, że jest katolikiem, a służba wojskowa uniemożliwia praktykowanie wiary. Ponadto wymusza bezwzględne posłuszeństwo sposobami, które mogą być sprzeczne z jego zasadami moralnymi.

Podobne argumenty przytoczył Piotr S. w skardze do Naczelnego Sądu Administracyjnego, wnosząc "o ponowne rozpatrzenie (...) podania o zastępczą służbę wojskową". Prawo do zastępczej służby uważa skarżący za gwarancję wolności sumienia, wyznania i przekonań wynikającą z art. 7, 18, 19 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz art. 92 Konstytucji. Zdaniem skarżącego, przyczynić się do obrony Ojczyzny można w różny sposób, także przez służbę zastępczą.

Odpowiadając na skargę, przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Poborowej powołuje się na nauki II Soboru Watykańskiego i wywodzi, że ze względu na obronny charakter Wojska Polskiego nie zachodzi przeszkoda w odbywaniu zasadniczej służby wojskowej przez praktykującego katolika. Nie jest również tak, że zachowanie żołnierza ukształtowane jest zasadami moralnymi odmiennymi od powszechnie akceptowanych.

Naczelny Sąd Administracyjny zważył, co następuje:

Nie będąc "trzecią instancją administracyjną", Sąd nie może — zgodnie z życzeniem skarżącego — "ponownie rozpatrzyć" jego podania o skierowanie do służby zastępczej, lecz jedynie skontrolować, czy wydane w tej sprawie, a następnie zaskarżone decyzje komisji

poborowych odpowiadają prawu, czy też to prawo naruszają — i w zależności od rezultatów tej oceny orzec w sposób przewidziany w art. 207 kpa.

Zagadnienia związane z odbywaniem służby zastępczej zamiast zasadniczej służby wojskowej regulują przepisy art. 198-209 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony (Dz. U. 1988 r. Nr 30 poz. 207 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1988 r. w sprawie służby zastępczej (Dz. U. 1988 r. Nr 30 poz. 208). Stosownie do ich brzmienia poborowi przeznaczeni do zasadniczej służby wojskowej, zasadniczej służby w obronie cywilnej lub długotrwałego przeszkolenia wojskowego, którzy nie korzystają z odroczenia służby wojskowej, mogą ze względu na przekonania religijne albo wyznawane zasady moralne występować do rejonowej komisji poborowej z pisemnymi wnioskami o skierowanie ich do odbycia służby zastępczej (art. 198). Wniosek tej treści wymaga uzasadnienia, a do czasu podjęcia przez komisję poborową ostatecznego orzeczenia w sprawie takiego wniosku, poborowego nie powołuje się do służby wojskowej (art. 199). Oznacza to, że przesłanką uzyskania skierowania do służby zastępczej są przekonania religijne lub

wyznawane zasady moralne stojące na przeszkodzie odbycia zasadniczej służby wojskowej lub innych jej form wymienionych w art. 198 ust. 1, postępowanie w takiej sprawie wszczyna jedynie pisemny wniosek, który musi być uzasadniony, a podstawą skierowania jest ostateczne orzeczenie komisji poborowej, uwzględniające powyższy wniosek poborowego.

Ustawodawca więc nie przewiduje skierowania do służby zastępczej jako prostego następstwa zgłoszonego przez poborowego żądania, popartego oświadczeniem, że religijne przekonania lub zasady moralne nie pozwalają mu na odbywanie zasadniczej służby wojskowej. Występując z takim wnioskiem, poborowy musi wykazać związek między swymi przekonaniem religijnymi albo wyznawanymi zasadami moralnymi a niemożliwością odbycia zasadniczej służby wojskowej bez sprzeniewierzenia się tym przekonaniom lub zasadom, a sam wniosek uzasadnić w taki sposób, aby doprowadzić do "pozytywnego rozstrzygnięcia" przez komisje poborowe (art. 200 ust. 1 ustawy).

W krajach, których prawo zna instytucję służby zastępczej, przyjmuje się, że zwolnienie od obowiązku służby wojskowej i skierowanie do służby zastępczej uzasadnić mogą tylko przekonania głęboko utrwalone, należące do podstawowych wyznaczników postawy; zaprzeczenie im oznaczałoby konflikt sumienia, negatywnie ciężący na rozwoju jednostki. Tylko w nielicznych przypadkach wystarczy złożenie oświadczenia np. o przynależności do określonego kościoła. Najczęściej jednak ustawodawstwa poszczególnych krajów nakładają na wnioskodawców ciężar dowodu co do prawdziwości twierdzenia o wyznawanych przekonaniach, co uzasadnione jest potrzebą przeciwdziałania wykorzystywaniu służby zastępczej przez tych, którzy z innych powodów pragną uniknąć służby wojskowej.

Oceniając zasadność wniosków zgłoszonych w trybie art. 198 omawianej ustawy i prawdziwość twierdzeń wnioskodawców o ich przekonaniach religijnych, należy pamiętać, że wniosek taki zmierza do ograniczenia zakresu obowiązku prawnego. Obrona Ojczyzny jest jednym z podstawowych obowiązków obywatelskich, a system obronności Polski zbudowany jest na fundamencie powszechnego obowiązku służby wojskowej (art. 92 Konstytucji oraz art. 1, 2 i 4 omawianej ustawy). Ograniczenie zatem tego obowiązku przez wybór "zastępczej" formy jego spełnienia będzie dopuszczalne jedynie wówczas, gdy powstaje rzeczywisty konflikt pomiędzy obywatelską powinnością obrony państwa a obywatelskim prawem do wolności sumienia, wyznania i przekonań, a więc gdy odbywanie służby wojskowej pozostaje w oczywistej sprzeczności z wyznawanymi przekonaniem religijnymi.

Skarżący motywuje swoją niechęć do służby wojskowej "rażącą niezgodnością" obowiązków nakładanych na żołnierzy z zasadami moralnymi wyznawanymi przez niego jako "praktykującego katolika". Takie rozumowanie nie może być uznane za przekonujące uzasadnienie wniosku o skierowanie do służby zastępczej w świetle wcześniej wyłożonych ustawowych warunków takiego skierowania. Przede wszystkim należy wskazać brak doktrynalnych przeszkód w pełnieniu służby wojskowej przez chrześcijanina obrządku rzymskokatolickiego. Znana tradycyjnej teologii moralnej koncepcja "wojny sprawiedliwej" została potwierdzona między innymi w dokumentach II Soboru Watykańskiego (Konstytucja duszpasterska o kościele współczesnym *Gaudium et spes* Nr 79). Tezie stawianej przez skarżącego przeczy także cała praktyka udziału Kościoła rzymskokatolickiego w procesie wychowania i życia duchowym żołnierzy Wojska Polskiego. Organizacja Ordynariatu Polowego oraz powszechnie znane spotkanie Papieża z 30-tysięczną grupą oficerów i żołnierzy Wojska Polskiego w dniu 2 czerwca 1991 r. wyłączają możliwość "rażącej sprzeczności" pomiędzy

kanonami wiary a zasadami moralnymi, jakimi ukształtowane jest zachowanie żołnierzy tej armii. Warto przytoczyć wypowiedziane podczas tego spotkania słowa Biskupa Polowego WP, według którego w wojsku naszym "następuje powrót do źródeł Bożej wiary i przenikniętych chrześcijańskim duchem polskich tradycji wojskowych" ("Rzeczpospolita" z dnia 4 czerwca 1991 r.). Wypada też zauważyć, że stosownie do przepisów ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 154) wszystkie ustanowione w nich zwolnienia i ograniczenia obowiązków wojskowych dotyczą tylko duchownych, członków zakonów i słuchaczy seminariów duchownych — nie zaś świeckich wyznawców tego Kościoła.

Z przytoczonych powodów odwołanie się do "praktykującego katolicyzmu" jako przyczyny niemożności odbywania zasadniczej służby wojskowej nie odpowiada wymogom uzasadnionego wniosku o skierowanie do służby zastępczej ze względu na przekonania religijne. Powoływanie tej przesłanki będzie bowiem skuteczne tylko w przypadku wykazania przez wnioskodawcę trwałej przynależności do takiego wyznania, którego reguły nie pozwalają — bez istotnego konfliktu sumienia - na odbywanie zasadniczej służby wojskowej.

Uzasadniając swoje zabiegi o skierowanie do służby zastępczej, skarżący deklaruje ponadto niechęć do przemocy oraz bezwzględne posłuszeństwo, stanowiącego konieczny element w nowoczesnej armii. Jak jednak wynika z akt sprawy, skarżący uprawia karate, i to nie dla wartości transcendentnych, tkwiących rzekomo w tej sztuce walki, lecz jedynie dla rozrywki.

Również wielokrotnie podkreślonemu przez skarżącego zjawisku "bezwzględnego posłuszeństwa" nie można a priori przypisywać cech moralnie nagannych. Należy zresztą zauważyć, że we współczesnym wojsku nie obowiązuje już doktryna "ślepych bagnetów". W armiach typu obywatelskiego, podporządkowanych organom demokratycznego, pokojowego i praworządnego państwa, nie powinno się oczekiwać ujemnych konsekwencji niezbędnego posłuszeństwa i podporządkowania, w postaci konieczności wykonywania rozkazów sprzecznych z nie akceptowanymi zasadami moralnymi.

Nietrafne są też wywody skargi powołujące się na "gwarancje" prawa do służby zastępczej. Wbrew sugestiom skarżącego, międzynarodowe paktory i konwencje dotyczące praw człowieka nie przewidują wprost prawa do odmowy służby wojskowej ze względu na przekonania (L. Kański, Z. Kędzia: Prawo poborowych do służby zastępczej, "Państwo i Prawo" 1988/7 str. 39-53). Również przepisy Konstytucji nie gwarantują takiego uprawnienia, a art. 82, zapewniający obywatelom wolność sumienia i wyznania, nie może być rozumiany jako uchylający obowiązki konstytucyjne przewidziane w innych postanowieniach ustawy zasadniczej (art. 92).

Biorąc pod uwagę to, co dotychczas powiedziano, Naczelny Sąd Administracyjny nie dopatrywał się naruszenia prawa w orzeczeniach komisji poborowych obu instancji odmawiających skierowania Piotra S. do służby zastępczej i na podstawie art. 207 § 5 kpa oddalił więc jego skargę, jako nieuzasadnioną.

[ONSA 1991/3-4 poz. 95; OSP 1992/7-8 poz. 161]

Zobacz także te strony:

[Chrześcijanin jest pacyfistą](#)

[Katolicyzm i służba wojskowa - wyrok NSA 5VIII92](#)

[Katolicyzm i służba wojskowa - wyrok NSA 17XI92](#)

(Publikacja: 15-08-2003)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2622) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2622>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl